

Ledesm. etc., ego puto absolute probabiliorem, nam talis dissolutio non probatur nec lege positiva, nec naturali, nam ratio naturalis dictat obligationem jam contractam sponsalium durante matrimonio, suspendi dumtaxat, non extinguere (1).

14.2. Ob *mutuum consensum* sponsorum. Sed hic advertendum quod inter puberes ob talem consensum mutuum solvuntur sponsalia, licet fuerint juramento firmata; intelligitur, modo adsit justa causa, alias peccarent sponsi, non quidem graviter, sed leviter, ut dicunt Sanch. Ronc. Navar. Holzm. Salm. etc., licet juramentum principaliter fuerit factum in Dei honorem, quia in omnibus juramentis in proximi favorem redundantibus, semper subauditur conditio, nisi a parte remittatur (2). Inter impuberes autem non dissolvuntur mutuo consensu nisi cum ad pubertatem pervenerint: uti habetur ex *cap. De illis, de Sponsal. impub.* Itaque impuber, cum pubertatem attigerit, poterit a sponsalibus recedere, modo statim animum suum declarat: hoc *statim*, intelligitur intra tres dies, qui incipiunt non quidem a tempore pubertatis, sed a die quo pars venit in notitiam privilegii posse recedere. Quod si sponsus dissentit jam ante pubertatem, et in dissensu perseverat, jam sponsalia soluta sunt, statim ac puber ille fuit factus: modo hunc dissensum suum aperuerit; ut vult sententia probabilior Ronc. Castr. Suar. Conc., etc. (contra Sanch. Bonac. etc.); quia tale beneficium non est concessum nisi reclamantibus, quod proculdubio intelligitur externe (3). An autem sponsus, cum ad pubertatem pervenit, possit recedere, licet sponsalia juramento firmaverit, negant Bonac. Sanch. Ronc. etc.; sed probabilius affirmant Pont. Castr. Concina, Viva, Palud. Salm. etc., quia juramentum sequitur naturam contractus, sive sponsalium quæ

(1) ib. v. quæritur. — (2) n. 855. — (3) n. 856.

inter impuberes sunt revocabilia: nec obstat *cap. Litteris, de Sponsal.*, quia sicut animadvertunt Castr. Pont. et Viva ibi tantum loquitur de *impubescentibus*, ut exprimit textus, nempe de proximis pubertati, qui merito habentur uti puberes et huic sententiæ etiam assentitur Sanch. cum aliis (4).

15.3. Ob *impedimentum superveniens*. Sed hic distinguenda sunt impedimenta: si impedimentum est tantum impediens, probabilior est sententia, et est communissima cum Sanch. Castropal. Palud. Bon. Conin. etc. (contra Sotum) sponsalia non dissolvi; modo impedimentum non sit ob votum religionis, et etiam probabiliter castitatis, ut infra dicetur n. 25. Si vero impedimentum est dirimens, certum est sponsalia dissoluta esse, quoad partem innocentem, etiam si nihil aliud esset, quam fama apud majorem partem viciniam; secus autem quoad nocentem, juxta probabilior sententiam, et communior Sanch. Castrop. Coninch. et Guttier. (contra Dicast.) ex illa generali regula, quod nemo potest ex suo delicto commodum reportare (5). Propterea in eo casu sponsus qui impedimentum contraxit, tenetur dispensationem procurare, quoties de facili potest, et intra tempus breve; secus cum magna impensa, aut magno labore, et tempore opus esset; etenim ille tenetur fidem præstare mediis ordinariis, non autem extraordinariis, ut probabilius Sanch. Bonac. Gutt. Wigand; et Sporer, contra Castrop. Ronc. et Salm. qui cum obligant, etiamsi impensa esset nimia. Merito tamen excipit Sporer, cum Tamb. si sponsus teneretur ad matrimonium, ut damnum repararet deflorationis, aut infamiæ sponsæ (6). Et si forte aderat impedimentum tempore quo celebrata fuerunt sponsalia, et hæc celebrata fuerunt cum pacto impetrandi dispensationem,

(4) ib. quæritur. — (5) num. 857. — (6) l. 6. n. 858. et t. 3. n. 650.

tunc licet sponsalia non sint valida ante dispensationis impetrationem, ac promde non inducant impedimentum publicæ honestatis; nihilominus remanent sponsi obligati ad expectandum conditionis eventum; et sponsalia, quæ cum alia persona inirentur, essent nulla, ut dicunt Spor. et Ronc. cum Decret. S. C. Et dicimus cum Sanchez, Ronc. Lug. Laym. Bon. Salmant. Castrop. etc., dispensatione obtenta, hujusmodi sponsalia sit e novo consensu esse valida, modo consensus præstitus adhuc perseveret (1); vide infra n. 34.

16. Quæritur hic 1. an notabilis disparitas conditionis inter sponsos, sit impedimentum potens sponsalia dissolvere? Respondetur, quod si tempore contractus ignorabatur disparitas, sponsalia utique sunt nulla. Secus si cognita erat; præterquam si tale matrimonium non posset iniri sine notabili familiæ dedecore, v. g. si nobilis filiam rustici, aut fabri ducturus esset; ita communiter Laym. Sanch. Panorm. Ronc. Spor. etc. (2). Et idem dicitur si sponsus esset longe ditior, quia tunc promissio sponsalitia uti prodiga non obligat, cum nunquam quis teneatur ad exequendum illicitum, licet sit tantum venialiter illicitum, juxta communior sententiam Soti, Prad. Bann. Suar. Salm. etc. (3). Hoc tamen intelligitur (loquendo de disparitate divitiarum) modo sponsa aliqua peculiariter prærogativa nobilitatis, honestatis, prudentiæ, aut pulchritudinis prædita non esset, qua carentiam bonorum fortunæ compensasset, et modo non adesset defloratio, aut modo infamia notata non remaneret sponsa, si matrimonium non fieret (4). Dicunt autem dd. quod licet matrimonium non sit familiæ opprobrio, nec liceret illud contrahere, cum timerentur damna, aut odia inter parentes. Sed considerando quod

(1) l. 6. n. 859. — (2) n. 851. et l. 3. n. 643. dubit. 4. et 2. — (3) l. 6. n. 851. v. sed quid, et seq. — (4) ib. v. juxta.

obligatio hoc matrimonium non contrahendi in hoc casu non esset nisi charitatis actus, nescio quomodo posset excusari sponsus cum suo damno aut incommodo a tali matrimonio non contrahendo, ut vitet odia inter parentes; nisi esset quod ex tali matrimonio orituræ essent communes perturbationes apud plures familias in oppido parvo, adeo ut posset aliquo modo judicari esse malum commune toti regioni (5).

17. Quæritur 2. an dissensus parentum sit impedimentum adeo potens, ut solvi possint sponsalia? Respondetur: si parentes injuste dissentiant, non potest filius a matrimonio resilire, cum jure canonico certum sit parentum consensum non esse de necessitate valoris matrimonii, sed tantum honestatis. Secus vero dicendum, si parens juste contradicat, ut cum tale matrimonium esset familiæ dedecori, aut scandalo parentibus; Layman. Nav. Sanch. etc. aut, ut ait Roncagl., si filius juste timeret hæreditate privari paterna, modo hoc periculum non præviderit, cum sponsalia contraxit (6).

18. 4. Ob *alio delictum* alterius partis, ut si alter sponsus in hæresim incideret, aut aliquod homicidium, aut grave furtum, aut aliud facinus, quod gravi sibi esset damno, aut infamiæ, committeret. Si autem crimen esset fornicationis, distinguere oportet virum a muliere. Quoad sponsam, certum est virum liberum fieri, si illa ab alio carnaliter fuerit cognita, licet invita, juxta communem et verior sententiam Sanch. s. Antonin. Sot. Concin. Navar. Pont., etc. et ut habetur ex *C. Raptor 33. Caus.*

27. q. 2. ubi permittitur sponso repudiare sponsam vi raptam; aut si ipsa permisit impudice tangi. Contra quoad sponsum, sive ipse fornicasset ante, sive post sponsalia, etiam communius, et probabilius dicunt Sanch. Pont. Castrop. Salm. etc. sponsam non posse recedere. Excipiunt tamen,

(5) ib. v. ad id. — (6) n. 877.

et merito præfati aa. cum aliis, si celebratis sponsalibus, cognovisset sponsa, ex alia muliere sponsum habuisse prolem, aut in hoc vitium frequenter lapsam fuisse, cum multis congressum habendo (1). Dubitatur autem inter dd. an fornicatio inter sponsos habeat malitiam diversam, quæ mutet speciem? Tres adsunt sententiæ omnes probabiles. Prima affirmat tam de sponsa, quam de sponso; quia ex utraque parte irrogatur injuria juri acquisito ad corpus alterius: ita Castr. Laym. Salm. etc. Secunda affirmat de sola sponsa, non vero de sponso, qui fornicando non videtur gravem afferre injuriam sponsæ: ita Sanch. Bonac. et Fill. Tertia etiam probabilis negat de utroque, quia neuter sponsus acquirit jus ad corpus alterius; ita Pont. Trullen. Covar. Vival. et probabilem vocant Sanch. Laym. Lug., Salm. Elbel, etc. (2). An autem nec ne teneatur sponsa, virgo reputata, suum defectum patefacere, si talis non est? vide dicenda numero sequenti.

19. Ob *mutationem notabilem*, quæ suboriatur, ut esset 1. timor gravis odii inter sponsos (cognita ab altero alterius asperitate) aut inter parentes; ita Bonac. Laym. Busemb. 2. Si delegatur alter sponsus nimio ære alieno gravatus, aut si sponsa dotem non haberet; Sanch. Tol. Pont. Bon. Spor. etc. 3. Si alteruter sponsus in lepram, paralytim, morbum gallicum incidat, aut aliud simile ei accidat quo difformis, aut inhabilis ad familiam sustentandam evadat, Sanch. Conin. Layman, Bon. et alii communiter cum s. Thoma (3) et sufficit ut de hoc prudens habeatur suspicio (4). Et si forte tempore sponsalium alterutra pars haberet aliquem personalem defectum occultum ex descriptis aut suæ familiæ, qui redderet nuptias nocivas alteri parti ignorantem, illa non potest matrimo-

(1) l. 6. n. 860. et seqq. — (2) n. 847. — (3) sup. q. 43. a. 3. ad. 3. — (4) l. 6. n. 863.

nium contrahere, nisi illum manifestet. Dictum est *nocivas*, quia si eas redderet tantum minus appetibiles, v. g. si sponsa putabatur dives, pulchra, aut virgo, et postea talis non esset, quoties illa non fingat esse a tali defectu immunem, non tenetur illum manifestare, sed potest dissimulare, quia tunc non fingit, sed vitium suum occultat: nec aliquis tenetur suam patefacere infamiam, cum illa jus alterius non lædit; ita communissime Sanch. Pont. Castropal. Coninc. Roncag. Salm. Escob. Croix, et alii, contra Coninam (5). Ad judicandum quænam causa valeat dissolvere sponsalia, hæc duæ regulæ attendendæ sunt. Prima est, quod ob causas sponsalibus supervenientes sufficit ea, quæ si prævisa esset, illa utique contracta non fuissent; unde tunc pars a tali defectu immunis remanet, quæ præsumitur contraxisse semper sub conditione quod talis rerum non adsit mutatio, quæ prævisa si fuisset, eam a contrahendo removisset. Secunda regula est, quod ob causas sponsalia præcedentes sufficit, ut adsit illa, quæ si suboriretur, valeat ea impedire. Hinc fit, quod si ignorantia illius causæ non dedisset causam contractui, sed fuisset concomitans, nempe quod si fuisset cognita, etiam contracta fuissent sponsalia, tunc non possunt dissolvi; ita Sanch. Ronc. Castrop. Sal. et alii communiter (6). Sed hic quaeritur, an superveniente alterutrius sponsorum pingui hæreditate, possit ille recedere a sponsalibus? Affirmat Hurtad. Trull. Leand. etc. dicendo, tunc notabiliter mutari sponsorum conditionem. Sed alii communissime, ut Sanch. Boss. Comit. Castrop. Escob. Concina, Ronc. etc. id negant, quia tunc in se jam non deceptus est in conditione alterius partis, in quantum nulla accedit mutatio. Quare dicit Croix, quod si sponsus inveniret sponsam melioris conditionis, non potest pri-

(5) n. 864. — (6) n. 865. v. ad videndum

mam derelinquere; sed in hoc casu, quo conditio esset longe melior, ego non audeo, meliore advertentia salva, damnare sponsum, si vellet ducere secundam; quia magni lucri amissio æquivalet magno damno, ut dictum est *tract. 6. n. 22.* et ita invenio dixisse multos theologos in vita s. Joannis a Capistrano c. 9.

20. 6. *Ab discessum alterius partis in regionem longinquam*; unde fit quod si sponsus alio domicilium suum transferret, aut in locum longinquum proficisceretur, licet cum animo redeundi, sponsa liberatur a promissione, et potest nubere cui velit, ut exprimitur in *c. De illis 5. De sponsal.* ubi dicitur: *Qui præstito juramento promittunt se aliquas mulieres ducturos, et postea, eis incognitis, dimittunt terram, se ad partes alias transferentes, liberum erit mulieribus se ad alia vota transferre.* Sed si sponsus ad vicinas partes se animo redeundi transferret; tunc sponsa aut expectare debet regressum, aut debet requirere sponsum ut redeat; et si ille prosequatur absentiam, aut expectare debet usque ad competens tempus ad prudentis arbitrium, aut (ut melius dicunt alii) adeatur iudex, ut præfigatur terminus (1). Hoc currit cum in sponsalibus terminus non præfixus fuit; quia si jam fuit appositus, observetur quod infra dicitur.

21. 7. *Ob termini præfixi lapsum*, hoc nihilominus intelligitur cum tempus est adpositum ad solvendam obligationem; et tunc libera restat pars innocens, licet promississet sponsalia juramento, ut dicunt omnes cum s. Thoma (2), et est expressum in *c. Sicut 22. de spons.* ubi Papa damnavit sponsum, qui sponsalibus initis cum una, contraxerat cum alia: *Nisi (addidit tamen) terminum præfixit, et per eum non stetit, quin ad statutum terminum matrimonium consummaverit.* Igitur, si per ipsum non stetit, juste recessisset (3). Et hoc

(1) l. 6. n. 866. — (2) in 4. d. 27. q. 2. a. 3. ad. 2. — (3) l. 6. n. 867.

currit etiam si terminus elapsus ruisset defectus alterius partis, sed inculpabiliter, ut communiter, et probabiliter contendunt Laym. Castrop. Nav. Conin. Conc. Salmant. Ronc. (contra Bonac. Pont. Vivam, Sanch., etc.); et hoc deducitur perspicue ex eodem textu citato (4). An autem elapso termino liberetur etiam qui culpa sua distulit nuptias; affirmant Ronc. et Conc., et hæc opinio videtur non posse dici improbabilis, nam eam expresse tenet s. Thomas (5), dicens: *Si per eum stetit, debet agere penitentiam de peccato factæ promissionis, et contrahere (potest) cum alia, si vult.* Sed attenda ratione, et communiori sententiæ Pon. Sanch. Lay. Navar. Castrop. Conin. Sal. Palud., etc. mihi videtur valde probabilior opposita, quia nemo debet commo- dum ex sua culpa reportare. Cæterum, si ex utriusque partis culpa steterit, quin matrimonium contractum fuisset, certum est elapso termino utramque liberari (6).

22. 8. *Ob professionem religiosam aut ob Ordinis sacri susceptionem* certe solvuntur sponsalia, etsi juramento firmata (7). Quaeritur autem 1. an ob ingressum in religionem remaneat libera tam pars quæ ingreditur, quam altera? Affirmant Busemb. Sanch. Bon. Tol., etc.; sed ego puto absolute probabiliorē oppositam, quæ est communior, cum Laym. Spor. Pont. Castrop. Croix Conin. Viva Gonet. Salm., et aliis pluribus, liberam remanere tantum partem quæ in sæculo remanet, dum altera religionem ingrediens videtur suo juri cessisse; secus autem pars ingrediens; illa enim ingrediendo non fit inhabilis ad contrahendum matrimonium. Opinio autem illorum quod utraque pars libera restet, non videtur satis probabilis (8).

23. Quaeritur 2. an cum sponsalia sunt jurata, teneatur sponsus, ante-

(4) n. 868. — (5) in 4. d. 27. q. 2. a. 3. ad. 2. — (6) l. 6. n. 868. dubit. 3. — (7) n. 869. — (8) l. 6. n. 870. v. hinc.

quam religionem ingrediatur, matrimoniam contrahere? Dicunt Sotus Nav. Led., etc. illum teneri nuptias contrahere, sed ante matrimonii consummationem posse, si velit, religionem ingredi. Sed sententia opposita est communior, et verior Pont. Sanch. Petrocor. Castr. Bonac. Holzm. Spor. Salm., etc., quia iuramentum semper intelligitur factum sub conditione nisi eligatur status perfectior. In unico casu tantum tenenda est prima sententia, cum matrimonii celebratio necessaria esset ad legitimandam prolem jam conceptam, aut ad reparandum scandalum, aut infamiam sponsæ. Et tunc non permitteretur sponso religionem ingredi relicto matrimonio rato, ut advertit Busemb. (1). Quod confirmatur ex eo quod dictum fuit *Tr. 10. n. 97.*, ubi diximus, quod si sponsus, etiamsi castitatem vovisset (aut religionem, ut dicunt dd. ibi citati) et postea sponsam deflorasset sub promissione (licet ficta) matrimonii, tenetur procurare dispensationem voti, ut matrimonium ad effectum adducat. Si autem sponsus post sponsalia, sed defloratione remota, voveret religionem ingredi, proculdubio tenetur ad votum, et non obligatur sponsalibus, nisi cum e religione egrederetur. Sed si votum esset etiam profitendi, tunc certe utraque pars libera remanet, quia tunc qui vovet, fit omnino inhabilis ad matrimonium, ut pro certo affirmant Salmant. Viva, etc. (2).

24. Quæritur 3. in peccet sponsus sacris si iniatur Ordinibus, sponsa inscia, aut non consentiente? Certum est ordinatum a sponsalibus liberum esse ex *Extrav. Antiquæ de Voto*. Dubium in hoc versatur, an peccet graviter; alii affirmant, quia tantum, ut in religionem se recipiat, permittitur est iure canonico (uti volunt) a sponsalibus divertere, non vero ut statum amplectatur ecclesiasticum. Hoc non obstante valde probabilis est sententia opposita Pont. Navar.

(1) ib. dubit. 2. — (2) n. 873,

Conin. Bonac. Gutt. Sot. Silvest. Salm. Escob. Henric., etc. ex ratione superius allata, quia in sponsalium promissione semper subauditur conditio, modo non eligatur status perfectior (3). Si autem sponsus minoribus tantum Ordinibus initiaretur non potest sponsa propter hoc defletere, juxta sententiam communiorum, et veriorum Sanch. Pont. Palud. Wigand. Salm. (quicquid dicant Ronc. et Spor.) dum Ordines minores non impediunt matrimonium, cum etiam dentur clerici conjugati (4).

25. Quæritur 4. an votum castitatis, aut sacris Ordinibus initiandi sit validum, et dirimat sponsalia etiam quoad voventem? Dico *voventem*, quia altera pars procul dubio iberatur. Dico *votum post sponsalia*, quia si ipsum antecederet fuerit emissum, sponsalia sunt irrita, cum irrita sit promissio rei illicitæ. Dubium igitur in hoc restringitur, quid si votum sponsalia subsequatur? Alii dicunt probabiliter fuisse nullum quia in tertii præjudicium emissum; ita Laym. Nav. Castrop. Cabass. Ronc. etc.; sed alii communius, ut Pont. Petrocor. Suar. Gonet Coninch. Sot. Azor. Bon. volunt esse validum: et probabile dicunt ipsi aa. citati Laym. Sanch. Castropal. Cabass. et Salm. cum s. Thoma (5) qui dicit: *Per votum simplex sunt sponsalia dirimenda*. Ratio Angelici est, quia ubi concurrunt duæ obligationes, præferenda est potior; sed ratio communior aliorum est superius relata, nempe quod sponsalia promissa esse intelliguntur semper sub conditione, nisi status melior eligatur. Quocirca adest etiam quædam decisio S. C. Conc. apud Pittonium (6) sub die 5. martii 1701., ubi dicitur votum castitatis, aut suscipiendi Ordines sacros, irritare sponsalia etiam jurata. Addunt Bonac. et Sanch. voventem solum remanere a sponsalibus, licet

(3) n. 874. — (4) n. 872. — (5) suppl. q. 53. a. 4. ad 4. — (6) de matrim. n. 2512.

postea voti dispensationem impetaverit, et hoc non omnino est improbabile, sed probabilius mihi videtur oppositum cum Rebell. Aver. et Salm. quia prior obligatio non penitus extinguitur, sed suspenditur, donec votum servatur (1).

26. Quæritur 5. an ad sponsalia dirimenda semper intercedere debeat iudicis auctoritas? Respondetur negative, cum sponsalia fuerint publica et causa etiam est publica et certa; idem dicendum si sponsalia fuerint occulta, et causa est occulta. Secus vero, si causa non est certa, sed est dubia sive juris, sive facti, quia tunc omnino intercedenda est iudicis auctoritas; ita communiter Sanchez Castrop. Holzm. Gutt., etc. Cum vero sponsalia sunt publica, et causa est occulta: tunc si causa non potest probari in iudicio, non requiritur iudex, sed cum iam probari potest, requiritur, sed non sub gravi, nisi esset ad evitandum grave scandalum, ut dicunt dd. citati cum Nav. Pont. et aliis communiter. Cum autem defectus posset probari, sed esset occultus, debet pars innocens alteram admonere; et tunc si illa non quiescit ut sponsalia solvantur, tunc poterit licite defectum ad iudicem deferre; Laym. Pont. Sanch. Castrop. Coninch., etc. (2).

27. Quæritur 6. quænam probatio requiritur ad solvenda sponsalia? Respondetur: si causa est circa aliquod impedimentum (sive sit dirimens, sive impediens) tunc sufficit quilibet testis juratus, modo sit occultus, ut habetur in *cap. Super eo de Test. et attest.* et hoc valet, licet ille sit criminosus, et non citatus, sed tantum productus a parte; et etiamsi deponeret in secreto, tacito suo nomine, ut dicunt Sanch. Castr. Salm. Coninch. Holzm. Viva Croix Gutt., etc. (3). Si causa vero non fuerit impedimentum, sed alia sufficiens ad efficiendum ut alter sponso-

(1) l. 6. n. 873. dubit. 4. — (2) n. 878. dubit. 4. (3) n. 878. dubit. 2.

rum possit a sponsalibus desciscere, tunc, ut dicunt communius Sanch. Laym. Castrop. Salm. Coninc., etc. requiruntur duo testes (4). In *cap. In omni, de Test.* requiruntur duo testes jurati, ubi agitur de damno tertii. Nihilominus probabiliter tenent Palud. Aver. Salmant. et Trull. sufficere etiam unum testem fide dignum, in casu quo ipse testaretur sponsæ fornicationem. Cæterum hoc currit quoad forum; sed in conscientia communis est sententia sufficere unum tantum testem pro omnibus casibus; Sanch. Castrop. Croix Con. Salm., etc.

CAPUT II.

De matrimonio.

PUNCTUM I.

DE MATERIA, FORMA ET MINISTRO MATRIMONII.

28. *Quænam sit materia, forma, et quænam sit minister.*
 29. *Illationes. An sponsi possint simulare. De matrimoniis clandestinis. An, cum convalidantur, requiratur presentia parochi, etc.*
 30. *De finibus matrimonii.*
 31. *An sufficiat consensus per signa.*
 32. *De matrimonio per procuratorem, aut epistolam.*
 33. *De consensu conditionato.*
 34. *An, adimpleta conditione, novo opus sit consensu.*

28. Communis inter dd. est sententia ministros matrimonii esse ipsos contrahentes. Materia est mutua traditio juris quod alter in alterius acquirat corpus, per verba aut signa consensum exprimentia. Forma autem est mutua acceptatio iisdem verbis aut signis expressa. Sed huic adversantur Canus Javenin. Conc. et Tournely, dicentes ministrum matrimonii esse sacerdotem assistentem, et formam esse verba: *Ego vos in matrimonium conjungo, etc.* Sed nostram sententiam tenent Bellarm., qui eam vocat communem in scholis (ut eam appellat etiam idem Canus), Gonet Frassen. Cabass. Ronc. Abel.

(4) ib. v. si vero.